

TEKNOLOGISK
INSTITUT

Nederlandene

Internationale erfaringer med
censorordninger eller alternati-
ver til dette

Titel:

Landerapport for
Nederlandene

Udarbejdet for:

Udarbejdet af:

Teknologisk Institut
Teknologiparken
Kongsvang Allé 29
8000 Aarhus C
Analyse og Erhvervsfremme

Januar 2016

Forfatter: Niels Berg Conradsen & Hanne Shapiro

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	4
1.1. Kort præsentation af det videregående nederlandske uddannelsessystem	4
2. Prøve- og eksamenssystemet.....	6
2.1. Regulering af rammer for prøver og eksaminer.....	6
3. Censorsystem eller alternativer til dette	7
3.1. Graden af institutionel autonomi i forhold til prøver og eksaminer.....	8
3.2. Tilsyn med prøve- og eksamensformer	10
4. Prøve- og eksamensformer på det institutionelle niveau	12
4.1. Institutionelle rammer for organisering af prøveformer.....	12
4.2. Intern og ekstern censur - herunder brugen af aftagercensur organisering og udmøntning	12
4.3. Kvalitetssikring i forbindelse med prøver og censur.....	13
4.4. Sikring af de studerendes retssikkerhed	14
4.5. Omkostningsstrukturer forbundet med censorsystemer eller alternativer	16
4.6. Brugen af censur eller alternativer hertil i kvalitetsudvikling?	16
5. Udviklingstendenser og debatter	17
6. Interessenternes vurdering af prøve- og eksamenssystemet.....	18
6.1. Debatter og nye tiltag på området-	18
7. Konklusioner.....	18
8. Bibliografi.....	19
9. Annex 1: Liste over interviewpersoner	20

1. Indledning

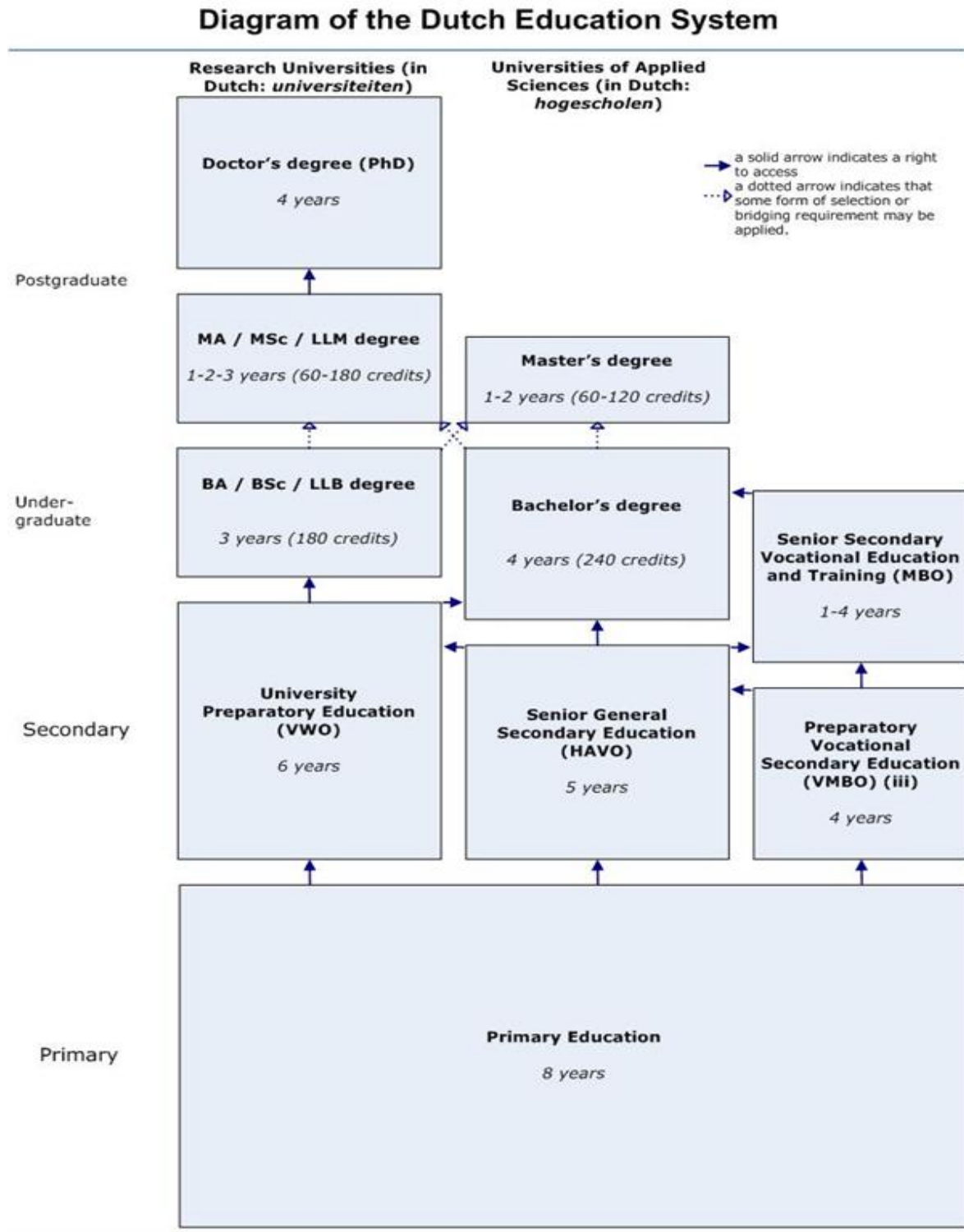
1.1. Kort præsentation af det videregående nederlandske uddannelsessystem

Nederlandene har et binært videregående uddannelsessystem med på den ene side universitetsuddannelser - forkortet WO (wetenschappelijk onderwijs) - og på den anden side de professionsrettede videregående uddannelser, som foregår på HBO institutioner (hoger beroepsonderwijs) svarende til vores professionshøjskoler. I 2002 blev det nuværende tre-cyklussystem (bachelor/master/ph.d.) introduceret som en konsekvens af Bologna-processen. Samtidig blev ECTS systemet indført som en kvantificering af de studerendes arbejdsbyrde og dermed også som en indikation af uddannelsernes varighed. Det betyder, at et studieår svarer til 60 ECTS point. En bachelor på de traditionelle universiteter (WO) er normeret til 3 år (180 ECTS), mens en bachelor på professionshøjskoler (HBO) er normeret til 4 år (240 ECTS) (Nuffic, 2011; de Weert & Boezerooy, 2007)

Endvidere har det på baggrund af efterspørgsel fra en række sektorer i arbejdsmarkedet siden 2006 været muligt at opnå en "associate degree" (AD) på HBO institutionerne. Der er tale om en 2-årig videregående praksisrettet uddannelse. Uddannelsen kan bedst sammenlignes med vores akademiuddannelse og blev introduceret som en naturlig fortsættelse af en erhvervsfaglig ungdomsuddannelse (MBO). Det er muligt at fortsætte direkte på en relevant professionsbacheloruddannelse efter gennemførelse af en AD uden at skulle forlænge studietiden yderligere. En stor del af de studerende på AD-uddannelsen er deltidsstuderende (over 50% af de studerende er i beskæftigelse og følger studiet sideløbende) (Vossensteyn & Westerheijden, 2013).

1-1 viser opbygningen af det nederlandske uddannelsessystem fra grundskoleuddannelse til ph.d. niveau.

Figur 1-1: Det nederlandske uddannelsessystem

Figurtekst: WO = Research universities, HBO = Universities of Applied Science-Naric

Styringen af de videregående uddannelsesinstitutioner er reguleret af "The Higher Education and Research Act (WHW)" fra 1993 (senere revideret i 2002). Lovgivningen giver institutionerne en høj grad af autonomi inden for overordnede mål, således også prøver og

eksaminer, der fastsættes af regeringen. Regeringens styring begrænser sig primært til at intervenere ex-post, og kun når det er nødvendigt for at afhjælpe u hensigtsmæssige udviklinger i systemet (de Weert & Boezerooy, 2007).

2. Prøve- og eksamenssystemet

2.1. Regulering af rammer for prøver og eksaminer

I Nederlandene er rammerne for prøver og eksaminer fastsat ved Lov om Videregående Uddannelse og Forskning (Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW)). Loven skelner ikke mellem universiteter og professionsskoler.

Det er specielt underpunkterne til paragraf 7 "Undervisning", der rammesætter eksaminer og prøver. Paragraf 7.12 er her den vigtigste. Paragraffen foreskriver, at 1) hver uddannelse eller grupper af uddannelser på institutionen skal have en eksamenskommission (examencommissie), og at 2) eksamenskommissionen er det organ, der har bemyndigelse til at afgøre på et objektivt og professionelt grundlag, hvorvidt en studerende opfylder undervisningens mål, hvad angår den viden, færdigheder og kompetencer, der kræves for at opnå en given grad, og at der kan udstedes eksamensbevis for denne. Igennem lovgivningen er ministeriets tilsyn med prøve- og eksamenssystemet blevet til en ex ante kontrol, som nu baserer sig på ex post stikprøvekontrol af både ekstern og intern kvalitetssikring (NIAD-tekst).

Alle de videregående uddannelser er endvidere omfattet af et undervisnings- og eksamensregulativ, som er et lovkrav (Onderwijs-en examensregeling (OER)). Det omfatter adgang til uddannelsen, uddannelsens indhold og struktur, undervisningens tilrettelæggelse og progression, prøver og eksaminer.

Alle uddannelser er pålagt en kontinuerlig intern og ekstern kvalitetssikring. I begge disse indgår eksamination som en af hovedpillerne. Kvaliteten sikres gennem den interne og den eksterne kvalitetssikring. Den interne kvalitet har eksamenskommissionen ansvaret for. En gang om året skal eksamenskommissionen udarbejde en rapport, der beskriver dens arbejde. Herunder indgår tilrettelæggelse og gennemførelse af eksaminer som et centralt element. Eksamenskommissionen skal bl.a. redegøre for, hvordan den arbejder med at sikre kvaliteten af eksaminer, hvordan den sikrer de studerendes retssikkerhed, og hvordan den sikrer det fastlagte akademiske niveau i uddannelsen. Disse rapporter skal indsendes til ministeriet, institutionens ledelse og endvidere offentliggøres de. Ifølge interviewpersonerne har dette arbejde ført til, at mange studieprogrammer i realiteten er blevet harmoniseret, fordi der bliver en konsensus omkring visse tiltag. For eksempel er det i vid udstrækning på universiteterne blevet indført, at eksaminatorer skal have taget kurser i bedømmelse og i at eksaminere for at blive udpeget af eksamenskommissionen. Der er her tegn på, at universiteterne og professionshøjskolerne selv opsætter kvalitetsmål for prøver og eksaminer som et slags alternativ til censur, uden at de centrale myndigheder spiller en formel rolle. Det skal dog understreges, at Undervisningsinspektoratet baseret på en undersøgelse, som det gennemførte i 2015, konkluderer, at der fortsat er behov for en professionalisering af eksamenskommissionernes virke på flere punkter (Se 3.2 og 3.4)

Den interne kvalitetssikring er tæt forbundet med modellen for ekstern kvalitetssikring og kvalitetstilsyn. I Nederlandene og Flandern bliver akkrediteringen af nyoprettede studier

varetaget af NVAO. NVAO har akkrediteret syv såkaldte kvalitetssikringsmyndigheder (VBI'er) til løbende at revidere de allerede akkrediterede studieprogrammer. Disse kvalitetssikringsmyndigheder tilses gennemsnitligt hvert andet år af NVAO for at opretholde kvaliteten. Det er i sidste ende altid NVAO, der afgør, om et studieprogram fortsat kan akkrediteres; men NVAO's vurdering er altid baseret på, om kvalitetssikringsmyndigheden har anmærkninger til uddannelsen og tilrettelæggelse af prøver og eksaminer og bedømmelse og bedømmelseskriterier i uddannelsen. Hvis kvalitetssikringsmyndigheden har en anmærkning til uddannelsen, vil den som hovedregel komme under skærpet tilsyn.

Et af hovedkriterierne, der benyttes ved akkreditering, er kvaliteten af eksaminer og prøver. Eksaminer og prøver i de videregående uddannelser i Nederlandene var i løbet af 90'erne kompetencebaserede. Denne output-orientering har ifølge de interviewede eksperter medvirket til, at eksaminer og prøver er blevet et af kerneområderne i forhold til måling af kvalitet, fordi man i kvalitetstilsyn også har lagt vægt på, at eksamenskommissionerne har skullet redegøre for rationalerne for tilrettelæggelse af prøve- og bedømmelsesformer i forhold til uddannelsernes mål. VBI'erne anvender den samme standard i deres tilsyn, som definerer, at uddannelsernes eksaminer skal være tilrettelagt således, at de er "pålidelige, modsvarer uddannelsens mål, og at de informerer de studerende tilstrækkeligt om deres opnåede resultater". Som grundlag for deres vurdering får kvalitetssikringsmyndigheden typisk et bredt udsnit af de stillede eksamensspørgsmål til alle typer af prøver, såvel som et bredt udsnit af de studerendes besvarelser inden for de forskellige prøveformer og de studerendes besvarelser af disse. Herudover diskuteres prøverne med både undervisere og studerende for at få en dybere forståelse af det underliggende rationale for tilrettelæggelse af eksamen i forhold til uddannelsens mål som grundlag for kvalitetsvurderingen. Bedømmelsen af kvaliteten af eksamenstilrettelæggelsen og -bedømmelsen sker ud fra kriterierne "tilfredsstillende" og "ikke tilfredsstillende". Hvis VBI'en melder tilbage til NVAO, at en eksamination ikke har været tilfredsstillende, vil uddannelsen komme under skærpet tilsyn i minimum et år, hvor NVAO indtræder i en rådgivende rolle i udformningen af eksaminer i hele perioden. Den grundlæggende filosofi er, at uddannelsen og dens eksaminatorer kan lære at udforme eksaminer, så kvalitetsniveauet hæves, og de får redskaber og kompetencer til at håndtere eksamen i praksis¹ - altså et lærende perspektiv på det skærpede tilsyn.

Grundlæggende giver den nederlandske Lov om Videregående Uddannelse og Forskning (WHW) meget autonomi til den enkelte institution, og den kræver altså kun, at der som afslutning på et studium afholdes en eksamen. Hvordan denne afholdes er op til institutionen selv i henhold til institutionen regulativer for den pågældende uddannelse.

3. Censorsystem eller alternativer til dette

Nederlandene råder ikke over et nationalt censorsystem i forbindelse med eksaminer på de videregående uddannelser. Det er alene eksamenskommissionerne på de enkelte institutioner, der beskikker eksaminatorer, der i langt de fleste tilfælde er interne. I 2011 publicerede regeringen en rapport-, som også tog spørgsmålet op om den interne og eksterne kvalitetssikring. Rapporten rejste blandt andet spørgsmålstegn ved tilliden til prøve- og eksamenssystemet og pegede på, at det kunne være nødvendigt at indføre en ordning

¹ Afsnit baseret på interview med Sietze Looijenga, Director ved QUANU samt Henri Ponds og Rudy Derdelinckx, Managing Director ved NVAO.

med eksternt udpegede censorer for at sikre tilliden til udstedte beviser, og at der ikke er studerende, som uretmæssigt opnår et afsluttende eksamensbevis (Ministry for Higher Education and Science, 2011).

3.1. Graden af institutionel autonomi i forhold til prøver og eksaminer

Paragraf 7.12 i den nederlandske Lov om Videregående Uddannelse og Forskning (WHW) tildeler eksamenskommissionerne på institutionerne autonomi til at afgøre, om den studerende får den viden, indsigt og de færdigheder, der kræves for at opnå en grad ved den højere uddannelsesinstitution (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, 1992) og i henhold til undervisnings- og eksamensregulativet for den enkelte uddannelse.

Eksamenskommissionerne sammensættes af mindst tre medlemmer, hvoraf mindst et af disse skal være ekstern i forhold til programmet. Det eksterne medlem behøver ikke at være ekstern i forhold til universitetet som helhed og må således godt være medlem af et andet fakultet eller studieprogram, der dog ikke må være omfattet af eksamenskommissionen, som denne er medlem af. Det er dekanen, der i sidste ende er ansvarlig for, at eksamenskommissionen er sammensat korrekt. I følge nye bestemmelser, som trådte i kraft i 2014, kan personer, som har økonomisk ansvar, ikke blive udpeget som medlem af en eksamenskommission, og det har været med til at styrke eksamenskommissionernes institutionelle uafhængighed. Samtidig er der også sket et fald i antallet af dekaner, som bliver udpeget til eksamenskommissioner.

Tabel 3-1 giver en oversigt over de opgaver, som en eksamenskommission typisk varetager.

Tabel 3-1: Eksamenskommissionens opgaver i % antal af adspurgte kommissioner 281

Nøgleopgaver	%
Regelmæssig kontrol med at eksaminer er tilrettelagt således, at udprøvning modsvarer uddannelsens læringsudbytte	74
Regelmæssig kontrol af kvaliteten af de studerendes afsluttende prøver og eksaminer	88
Regelmæssig kontrol af kvaliteten af ikke-afsluttende prøver og eksaminer	89
Eksaminatorer modtager guidelines for udformning af eksaminer og prøver	68
Eksaminatorer modtager guidelines for den administrative tilrettelæggelse af prøver og eksaminer	85
Eksaminatorer får guidelines for bedømmelse og kriterier for bedømmelse	81
Regelmæssig kontrol af, at guidelines bliver anvendt	86
Eksaminatorer bliver udpeget i forhold til en specifik uddannelse/fagområde i en uddannelse	69
Har fastlagt procedurer såfremt censorer opdager, at der er begået uretmæssigheder/svindel ved eksamen	94
Har i 2012/13 undersøgt, at eksaminatorer har fulgt regelsæt ved tilfælde af svindel ved eksamen	40

Kilde: Undervisningsinspektoratet 2015 (Inspectie van het Onderwijs, 2015)

Tekstboks 3-1: Eksempel på regler for sammensætning af eksamenskommission på Amsterdam Universitet

Composition of the Examinations Board

1. The Examinations Board shall consist of [three] members, all of them experts in the area covered by the study programme. At least one member shall be part of the teaching staff of the programme concerned or one of the programmes for which these Rules and Guidelines are intended. At least one member shall not be associated with the programme. Members of the Executive Board or any person who has any type of financial responsibility in the institution shall not form part of the Examinations Board.
2. The members of the Examinations Board shall be appointed by the dean on the basis of their expertise in the fields covered by the programme.
3. [The Examinations Board shall nominate one of its members, but not the external member, as its chairman. The chairman shall be responsible for the day-to-day affairs of the Examinations Board. If necessary, he shall designate another member to deputise in his absence.]
4. Before the appointment of a member, the dean shall give a hearing to the Examinations Board on the proposed appointment.
5. Members of the Examinations Board shall be appointed for [three] years and may be reappointed.
6. The dean shall ensure that the Examinations Board is able to operate independently and professionally.

Kilde: (University of Amsterdam, 2015)

Eksamenskommissionerne på institutionerne har alene ansvaret for, at der bliver afholdt eksaminer i studieprogrammerne. Samtidig har de også ansvar for, at eksaminer og prøver har den fornødne kvalitet, som skal sikre akkreditering af institutionen. Det er også eksamenskommissionerne, der har tilsyn med de interne eksaminatorer og kan sætte krav til disse, hvis institutionens overordnede ledelse eller eksamenskommissionen selv har besluttet dette. Der er ingen lovkrav om specifikke certifikater, kvalifikationer eller akkreditering af eksaminatorer, som i langt de fleste tilfælde er interne. Professionshøjskolerne har dog i de senere år indført fælles standarder for eksaminatorer.

NVAO og Inspektoratet for Højere Uddannelse har en kun en indirekte tilsynsrolle, og dermed har eksamenskommissionerne stor autonomi i tilrettelæggelsen og gennemførelsen af eksaminer.²

En analyse, som Inspektoratet for Højere Uddannelse gennemførte i 2015 af eksamenskommissioner (Inspectie van het Onderwijs, 2015), viser, at en fjerdedel af eksamenskommissionerne omfatter en uddannelse og trefjerdele en gruppe af beslægtede uddannelser. I gennemsnit har en eksamenskommission ansvaret for 1100 studerende. Undersøgelsen viste, at 64% af eksamenskommissionerne uddelegerer en eller flere opgaver og i en tredjedel af tilfældene sker det på en måde, som ikke er transparent ifølge undersøgelsen.

² Interview med Henri Ponds & Rudy Derdelinckx, NVAO.

3.2. Tilsyn med prøve- og eksamensformer

Eksaminationskommissionen har i paragraf 7.12 og 7.12a i den nederlandske Lov om Videregående Uddannelse og Forskning (WHW) hjemmel til at udpege eksaminatorer (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, 1992). Loven er meget åben og giver eksaminationskommissionen vide rammer for at føre tilsyn med prøve- og eksamensformer, så længe den selv garanterer for kvaliteten. Herunder skal eksamenskommissionen også leve op til den eksterne kvalitetssikring (se afsnit 2.1. om den eksterne kvalitetssikring).

Der er ikke nationalt fastlagte lovbestemmelser eller kvalitetskriterier for udpegning af eksaminatorer ved lov i Nederlandene. Loven tilskriver, at eksaminationskommissionen skal handle i overensstemmelse med institutionernes regelsæt om undervisning og eksaminer for de enkelte uddannelser (se nedenstående eksempel fra Amsterdam Universitet). Det er på den baggrund, at eksaminationskommissionerne årligt afrapporterer til ministeriet.

I 2015 gennemførte Undervisningsinspektoratet en analyse af kvaliteten i eksamenskommissionerne. Den konstaterede, at kvaliteten generelt var øget siden den i 2008 publicerede rapporten 'Boekhouder of wakend oog?'³. Inspektoratet vurderer, at eksamenskommissionerne generelt har fået øget fokus på kvaliteten i eksamenstilrettelæggelse og gennemførelse under studiet såvel som ved afslutningen af studier således, at de i et øget omfang står som en garant for niveauet af de eksamensbeviser, de udsteder. Samtidig vurderer inspektoratet, at eksamenskommissionerne er blevet mere uafhængige, og deres ekspertise er blevet øget. Dette er sket gennem udviklingsaktiviteter og efteruddannelse med fokus på kvalitet i prøvetilrettelæggelse og -bedømmelse og gennem et øget fokus på institutionernes regulering på området.

Tekstboks 3-2: Eksempel på, hvilke opgaver en eksamenskommission har med hensyn til eksaminer og prøver.

Tests/examinations

1. The questions and assignments included in examinations shall not relate to areas outside the examination subject matter announced in advance. The examination subject matter shall be announced in broad outline before the start of the course that leads up to the examination. The exact extent of the areas covered by the examination shall be published no later than [one month] before the examination in question is held.
2. In the event of an examination retake in a subsequent academic year, the student shall take the examination in relation to the subjects covered in that subsequent academic year, unless the Examinations Board determines otherwise following a request to that effect by the examiner.
3. The Examinations Board shall oversee the quality of all examinations.
4. The duration of examinations shall be such that students can be reasonably expected to have sufficient time to answer the questions.

Alle de interviewede nævner, at der i Nederlandene siden 2011 har været mere fokus på eksaminerne på en række parametre. Bureaukratiet omkring eksaminer og prøver er ge-

³ Book Keeper or watchful eye- denne rapport er ikke gennemgået

nerelt vokset, og dokumentationsmængden for både institution, lærer og eksaminationskommission er vokset betragtelig. Robert Stapert fra Hobéon⁴ taler her specifikt om et "post-akkrediterings stresssyndrom"⁵. Fokuset på detaljerede krav fra akkrediteringsinstitutionerne fører til et eksamenssystem, der fører til eksaminer for eksaminernes skyld og ikke tilgodeser kreative løsninger eller den enkelte studerende.

Der er blandt andet gennemført et interview af Susan Voogd, der forsker i prøver og eksaminer i de videregående uddannelser i Nederlandene. Kvalitetstilsynet med eksaminer er nu længere fremme ved professionshøjskolerne, der generelt har et mere standardiseret system til at vurdere eksaminationssystemet, idet der også anvendes fælles standarder for eksaminatorer. En svindelsag vedrørende udstedelse af et eksamensbevis i 2011 har medført, at professionshøjskolerne blev tilset af Ministeriet for Uddannelse i en periode, og siden da har de overhalet universiteterne med hensyn til omfanget af og kvaliteten i deres kvalitetssikringsmekanismer ved tilrettelæggelse og gennemførelse af eksaminer.⁶

I den analyse, som undervisningsinspektoratet gennemførte i 2015 (Inspectie van het Onderwijs, 2015), vurderer det således også, at især professionshøjskolerne har øget kvaliteten, hvilket blandt andet er sket igennem kvaliteten i styringen som følge af Lov om (*Wet versterking besturing*), og ved at professionshøjskolerne har defineret en fælles minimumstandard for eksaminatorer, som er defineret som:

- Eksaminator kan analysere konsekvenserne af institutionens bedømmelsesregulativer i forhold til egen praksis
- Eksaminator kan vurdere egen bedømmelsespraksis i en bredere kontekst
- Eksaminator kan analysere egen bedømmelse i forhold til den samlede bedømmelsescyklus.⁷

Samtidig påpeger inspektoratet, at eksamenskommissionerne bliver nødt til at fortsætte med en øget professionalisering af processer vedrørende prøver og eksaminer på baggrund af deres undersøgelse med særlig fokus på:

- Løbende analyse af, hvorvidt eksaminer som helhed bedømmer de definerede kompetencemål
- Eksplicit beskikkelse af eksaminatorer
- Guidelines for prøver og eksaminer
- Guidelines og kontrol af praksis med hensyn til plagiat og andre former for uretmæssig eksamensadfærd
- Endelig understreges det, at eksamenskommissionerne skal tilsikre, at studerendes klager eller spørgsmål vedr. medlemmer i eksamenskommissionen bliver behandlet, uden at de pågældende medlemmer er tilstede i henhold til paragraf 7.12(b)(4) i WHW.

⁴ http://www.hobeon.nl/certificering/opleidingen/hoger_onderwijs

⁵ Interview med Robert Stapert, Senior adviser, Hobéon.

⁶ Interview med Susan Voogd, Docent, Universiteit van Amsterdam

⁷ Assessment of the quality of examiners – Hanze University, Groningen, The Netherlands Remko van der Lei & Brenda Aalders- power-point hand-out

Endvidere konkluderer Undervisningsinspektoratet, at institutionerne og eksamenskommissionerne fremover i øget omfang bør anvende selvevaluering som redskab i udviklingen af prøver og eksaminer.

4. Prøve- og eksamensformer på det institutionelle niveau

4.1. Institutionelle rammer for organisering af prøveformer

De institutionelle rammer er alene fastsat af eksamenskommissionerne. Dette gælder for både antallet og frekvensen af eksaminer, samt hvornår de skal placeres i forhold til årskalenderen. Derfor er der ingen nationale regler eller sammenligninger af, hvordan forskellige institutioner har tilrettelagt praksis med hensyn til prøveformer og variationer i disse.

Interviewpersonerne vurderer, at 99% af eksaminer er skriftlige på universiteterne og kun meget få er mundtlige. Årsagen er, at mundtlige eksaminer er dyrere at afholde. Dette kombineret med, at optaget er øget kraftigt de senere år, har medført at skriftlige eksaminer er mere ressourceeffektive, idet de kan afholdes for store grupper på en gang, uden at det har større betydning for ressourcer, undtagen at logistikken omkring de fornødne storrums skal være på plads.

For professionshøjskolerne er forholdet mellem forskellige prøveformer anderledes. Her afholdes cirka 30% af eksaminerne som klassiske skriftlige eksaminer som på universiteterne. De resterende 70% er såkaldte "professionelle opgaver" af varierende kompleksitet, alt efter hvor langt på studiet den studerende er. Disse opgaver bygger på en praksisorienteret problemløsning med afsæt i virkelige problemer i enten virksomheder eller samfund. De professionelle opgaver indeholder også ofte et studenterproduceret produkt.⁸

4.2. Intern og ekstern censur - herunder brugen af aftagercensur organisering og udmøntning

Eksamenskommissionerne skal have ét eksternt medlem, som dog typisk kommer internt fra institutionen - men ikke fra samme uddannelse. Dette anses som en garant for, at der er en form for "eksternt element" i udmøntningen af eksaminer. Som nævnt ovenfor er der samtidig kommet mere fokus på uafhængighed af eksamenskommissionerne, som blandt andet har medført, at personer med økonomisk ansvar inden for uddannelsesområdet ikke kan være medlemmer af eksamenskommissionen. Nederlandene har ikke tradition for ekstern censur som i Danmark, og alle eksaminer bruger i udgangspunktet kun interne eksaminatorer, der er udpeget af eksamenskommissionen.

Det er eksamenskommissionens opgave at udpege de interne eksaminatorer, samt at sikre at disse har de kompetencer, som modsvarer institutionens regulativer for uddannelsen og tilrettelæggelse og gennemførelse af prøver i henhold til disse regulativer. Det er også eksamenskommissionen, der udstikker nogle bredere retningslinjer for afholdelsen af eksaminer, der skal fx være to eksaminatorer, når der afholdes mundtlige prøver. Det er blevet mere udbredt, at eksamenskommissionen også udstikker retningslinjer i form af guidelines samt tager stikprøvekontrol af, at retningslinjerne håndhæves, selv om det langt fra er praksis alle steder, som Undervisningsinspektoratets analyse fra 2015 har vist

⁸ Interview med Robert Stapert, Senior adviser, Hobéon.

(Inspectice van het Onderwijs, 2015). Eksaminatorerne skal endvidere typisk underrette eksamenskommissionen om, hvordan de ønsker at gennemføre eksamen, hvilken form den tager, og hvorfor afholdelsen af eksamen på lige netop denne måde er hensigtsmæssig i forhold til det givne fag. Det er også eksaminatorerne, der opstiller succeskriterier for deres eksamen og i henhold til regulativer og læringsudbyttebeskrivelser for en given uddannelse.⁹

Der er ikke et lovkrav om, at eksaminatorer skal have specifikke certifikater eller være akkrediterede for at kunne virke ved eksaminer. Langt de fleste eksamenskommissioner har dog i de senere år gjort det obligatorisk, at eksaminatorer skal have taget kurser i at tilrettelægge eksaminer og i bedømmelse. Afhængigt af omfanget af efteruddannelse i relation til eksaminer og bedømmelse bliver eksaminatorer rangeret fra "basal" til "avanceret" kvalificeret eksaminator.¹⁰ Interviewpersonerne melder alle om stigende krav til eksaminatorer fra eksaminationskommissionerne, og specielt på professionshøjskolerne, hvor professionaliseringen af undervisere som lærere og eksaminatorer er nået meget længere end på universiteterne.¹¹ Interviewpersonerne tilskriver dette, at professionshøjskolerne følger ministeriets retningslinjer mere tæt end universiteterne, fordi professionshøjskolerne i 2011 havde en sag om kvaliteten af diplomer.¹²

I Nederlandene er det endvidere blevet obligatorisk for de videregående uddannelsesinstitutioner at have to eksaminatorer ved både den afsluttende bachelorprøve samt kandidat-afhandlingen. Dette sker for at kunne kvalificere bedømmelsen og den endelige udmøntning af den studerendes karakter og for at sikre diplomernes validitet i forhold til læringsudbyttebeskrivelser.

4.3. Kvalitetssikring i forbindelse med prøver og censur

Den interne kvalitetssikring sker gennem eksamenskommissionerne. Eksamenskommissionerne skal til hver akkreditering af enten uddannelsen eller institutionen fremsende et appendiks til NVAO, der omhandler prøver og eksaminer. Prøver og eksaminer er en af de elementer, som er helt centrale i det eksterne kvalitetstilsyn. Hvis tilsynet ikke finder, at disse lever op til kvalitetskravene på det ene eller andet parameter, så kan det føre til vurderingen "ikke tilfredsstillende" med den konsekvens, at institutionen eller uddannelsen ikke bliver akkrediteret (NVAO, 2015). Derfor har det særdeles stor bevågenhed fra både dekaner, rektorer og eksamenskommissioner.

Figur 4-1 nedenfor beskriver eksamenskommissionernes forskellige roller i forhold til dette.

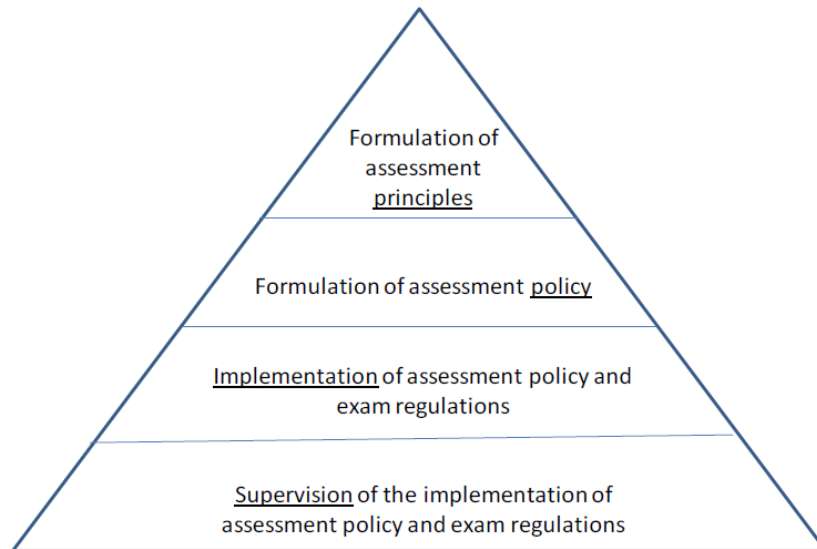
⁹ Interview med Elissaveta Radulova, Chair of the Board of Examiners for Political Science, Maastricht University.

¹⁰ Interview med Henri Ponds og Rudy Derdelinckx, Managing Director ved NVAO

¹¹ Interview med Martine Pol, Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap

¹² Interview med Susan Voogd, Docent, Vrije Universiteit Amsterdam

Figur 4-1: FIG Eksamenskommissionens overordnede opgaver i relation til kvalitet

Kilde: External versus internal drivers of quality improvement (Radulova, 2013)

Udviklingen over tid har medført, at eksamenskommissionernes roller har bevæget sig fra at have en reaktiv funktion til en mere proaktiv funktion, som til stadighed synes at blive skærpet.

4.4. Sikring af de studerendes retssikkerhed

De studerendes retssikkerhed er sikret ved en klageprocedure, der er standard på både universiteter og professionshøjskoler, og i øvrigt sikret ved lov. Hvis en studerende er uenig med eksaminator, kan den studerende i første omgang klage til eksamenskommissionen. Her bliver klagen behandlet og parterne hørt. Hvis den studerende er uenig med eksamenskommissionens afgørelse, kan den studerende gå til en central enhed på uddannelsesinstitutionen, der behandler klagen. Der er en sidste rekursmulighed, hvor den studerende kan tage det op i et nationalt klagenævn, der så træffer en afgørelse, som eksamenskommissionen skal følge.¹³ Interviewpersonerne nævner dog, at klager som oftest afgøres i eksamenskommissionen, og kun i få tilfælde løftes de videre derfra. Eksamenskommissionerne skal også have en såkaldt "hardship cause", der beskytter de studerende for at opleve unødigt store følgevirkninger fra eksamenskommissionens afgørelser.

¹³ Interview med Martine Pol, Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap

Tekstboks 4.1: Eksempler på klageprocedurer på Erasmus University Rotterdam

Legal procedure in the framework of tests and examinations

The protection of the legal position of the students at a public university such as Erasmus University Rotterdam is included in the law. A student who objects to, among other things, a decision of an examiner (e.g. assessments) or the Examination Board may lodge an appeal at the Examination Appeals Board of the EUR. The Examination Appeals Board can, if the appeal is grounded, overturn the objectionable decision entirely or partially, so that a new decision can be made.

Complaint procedure

A supplementary procedure for protection of the rights of students is the internal EUR-complaint procedure. A student that is unfairly treated can apply at the university for the mediation and processing of his complaint to one of the student counsellors. He must in advance have applied to the staff member or organisational segment over whom he wishes to complain.

The student counsellor has the task of mediating between the complainer and the staff member or organisational segment relative to the complaint. If mediation meets no success the student counsellor can approach the Dean of the school or the Executive Board of the university so that they can take further steps.

Hardship clause

The Examinations Board may make exceptional arrangements in cases in which the provisions of these Rules and Guidelines have unreasonable or unacceptable repercussions for students."

Kilde: (Erasmus University Rotterdam, 2008)

Siden 2002 er der modtaget langt flere klager end tidligere. Dette hænger sammen med, at eksaminatorer nu kan afgøre, at den studerende skal forlade uddannelsen, hvis denne ikke klarer sig tilstrækkelig godt (kaldet Binding Study Advice (BSA)). De studerende skal mindst optjene 42 ud af 60 ECTS-point i deres første år som bachelorstuderende for at fortsætte deres studier.¹⁴ Hvis en studerende ikke opnår disse ECTS points, bliver den studerende udelukket for uddannelsen i en periode på seks år. Året igennem giver eksamenskommissionen advarsler, og tager afgørende stilling i august. Der kan være mange årsager til, at de studerende ikke optjener nok ECTS-point i det første år (personlige problemer, sygdom mv.), og kommunikationen om et negativt Binding Study Advice kan nogle gange være mangelfuldt fra institutionens side. Begge dele har ført til et øget antal klager, men også højere succesratio på uddannelserne blandt de studerende.

Den hollandske studenterorganisation ISO har i et notat (knelpuntennotitie) (ISO- (Dutch National Student Association), 2014) rejst en række kritikpunkter vedrørende den nuværende praksis i eksamenskommissionerne, som mange gange fører til, at studenternes retssikkerhed ikke er tilstrækkelig sikret, fx fordi den eksaminator klagen vedrører ikke bliver udelukket fra høringen. Der peges også på tilfælde af manglende transparens i klageprocesserne i form af, at de studerende ikke får tilstrækkelig information om deres status og rettigheder. Notatet har ført til at Undervisningsministeren har rejst spørgsmål om

¹⁴ <http://www.maastrichtuniversity.nl/web/Faculties/FASoS/TargetGroups/ProspectiveStudents/BachelorsProgrammes/EuropeanStudies2/BindingStudyAdvice.htm>

kvalitet og transparens i procedurer og vejledning af de studerende i forbindelse med klager, som også er et punkt, som blev rejst i Undervisningsinspektoratets rapport fra 2015. Endvidere er der eksempler på, at studerendes studiefremdrift bliver væsentligt forsinket pga. langsommelighed i klagebehandlingen. Da disse punkter også er blevet rejst som problemfelter af Undervisningsinspektoratet, kan man forvente, at der kommer skærper med henblik på at sikre de studerende reelle retssikkerhed i Nederlandene.

4.5. Omkostningsstrukturer forbundet med censorsystemer eller alternativer

Studielederne har budget- og planlægningsansvaret for uddannelserne. Ingen af interview-personerne giver udtryk for, at eksaminer fører til et stort ressourcetræk, men at der er fokus på, at der på uddannelser med et større antal studerende tilrettelægges prøver og eksaminer under hensyn til de samlede omkostninger. Den betydelige vægtning af skriftlige eksaminer, som ofte er skriftlige prøver med en bunden problemstilling, kombineret med at institutionerne bruger interne eksaminatorer, betyder, at ressourcetrækket ikke er det samme som fx i Storbritannien.

De statslige tilskud følger i store træk antallet af studerende, og derfor er der tendens til, at uddannelser med mange studerende generelt har de største budgetter samlet set.¹⁵ Det har ikke været muligt hverken for universiteterne eller for professionshøjskolerne og få tal for de samlede årlige omkostninger i forbindelse med prøver og eksaminer. Til gengæld peger interview og analyser på, at i koblingen til den eksterne kvalitetssikring er systemet særdeles ressourcetungt både for den enkelte institution og for sektoren som helhed (Radulova, 2013).

4.6. Brugen af censur eller alternativer hertil i kvalitetsudvikling?

Den interne kvalitetsudvikling i forbindelse med eksaminer og prøver er forankret to steder på institutionerne. Dels ved eksamenskommissionerne på uddannelserne dels ved et ekspertcenter på institutionsniveau, der bidrager til at højne det overordnede niveau for eksaminer og prøver.¹⁶

¹⁵ Afsnit baseret på interview med Elissaveta Radulova, Chair of the Board of Examiners for Political Science, Maastricht University.

¹⁶ Interview med Henri Ponds og Rudy Derdelinckx, Managing Director ved NVAO

Tekstboks 4.2: Eksempel på, hvordan en eksamenskommission beskriver dennes kvalitetsudviklingsopgave ift. eksaminer.

Continuous improvement

The core value of continuous improvement stands for the idea that the integrated testing policy must contribute to an improvement in quality of the curriculum. The Examination Board does not wish to operate only as an organ of maintenance of law and order, but strives to create a constructive learning climate so that a continuous improvement of testing quality is possible.

Kilde: (Erasmus University Rotterdam, 2008)

I henhold til den eksterne kvalitetsudvikling er det akkrediteringsinstitutionerne, der ud fra et bredt udsnit af eksaminer giver kommentarer og foreslår forbedringsmuligheder til eksamenskommissionerne. Selvom uddannelsen bliver akkrediteret, gives der stadig forslag til forbedringer i det videre arbejde med eksaminer og prøver, og det er så op til den enkelte uddannelse at følge disse, hvis de føler det nødvendigt. Her kan der være meget store forskelle, hvor især professionshøjskolerne lægger sig tættere op ad anbefalinger fra både ministeriet og akkrediteringsinstitutioner, end universiteterne gør.¹⁷

5. Udviklingstendenser og debatter

Tendensen i Nederlandene for eksaminationer og prøver bevæger sig mod en større grad af formalisering og professionalisering. Lovkravene er ikke direkte blevet skærpet, men der ses tydelige tendenser til, at eksamenskommissionerne og akkrediteringsinstitutionerne lægger mere og mere vægt på et formaliseret eksaminatorsystem med krav til certificering af eksaminatorer og interne formaliserede procedurer for tilrettelæggelse og monitorering. Dette er også hvad den hollandske undervisningsminister i fremtiden ønsker et øget fokus på, og som kom til udtryk på en konference, der blev afholdt i 2015 som opfølgning på en undersøgelse gennemført af Undervisningsinspektoratet (Inspectie van het Onderwijs, 2015), (Inspectie van het Onderwijs, 2015 a).

En både offentlig og akademisk diskussion om kvaliteten af eksaminerne på de højere læringsinstitutioner har medført, at akkrediteringsinstitutionerne i højere grad bruger mere specifikke kriterier i deres bedømmelse ved eksaminer.¹⁸ Dette forventes at fortsætte og i høj grad påvirket af betingelserne for akkreditering af uddannelsen. Nogle af interviewpersonerne ser det som en potentiel trussel. Eksamens- og prøvesystemet er allerede blevet meget mere bureaukratisk med en øget topstyring og mindre autonomi for de enkelte uddannelser. I sidste ende kan dette komme til at påvirke kvaliteten af selve uddannelserne, fordi fokus ikke er på kvaliteten af uddannelserne, og at eksaminer afspejler dette, men hvorvidt tilrettelæggelse af eksaminer og bedømmelse kan opfylde alle de centrale krav.¹⁹

Videnudveksling mellem universiteter og professionshøjskoler er også en diskussion, som blev rejst som opfølgning på rapporten fra Undervisningsinspektoratet (Inspectie van het Onderwijs, 2015). Set fra bl.a. ministeriets side, kan det være til gavn, hvis der er en

¹⁷ Interview med Susan Voogd, Docent, Vrije Universiteit Amsterdam

¹⁸ Interview med Henri Ponds og Rudy Derdelinckx, Managing Director ved NVAO

¹⁹ Interview med Sietze Looijenga, Director, QUANU

større grad af erfaringsudveksling, fordi de to systemer i et vist omfang har sat forskellige initiativer i gang for at udvikle kvaliteten af prøver og eksaminer og med henblik på at lære af god praksis.

6. Interessenternes vurdering af prøve- og eksamenssystemet

6.1. Debatter og nye tiltag på området-

Eksaminationskommissionernes position søges i høj grad styrket. Inspektoratet for Undervisning indkaldte i 2015 til en stort anlagt debat om eksamenskommissionernes rolle i de videregående uddannelser. Baggrunden for debatten var, at selvom eksamenskommissionerne i høj grad har udviklet sig positivt de seneste seks år, kan der stadig forbedres på hovedsageligt to områder: større fokus på eksaminer og forbedring af, hvordan eksamenskommissionerne udpeger eksaminatorer, som en analyse Undervisningsinspektoratet gennemførte i 2015, pegede på (Inspectie van het Onderwijs, 2015). Det er en prioritet at få professionaliseret processer, såvel som de redskaber, der skal understøtte processerne, som fx guidelines til eksaminatorer, praksis omkring intern monitorering af eksamenskvalitet mv.(se 3.1.) Udpegningen af eksaminatorer bør foregå mere systematisk og indlejres i eksamenskommissions arbejde på en bedre måde. For eksempel ved en tredjedel af alle eksaminatorer ikke, hvordan eksamenskommissionen de facto er sammensat (Inspectie van het Onderwijs, 2015).

Fra de studerendes side er der meget fokus på øget feedback. Eksamenskommissionerne er meget fokuserede på eksaminer og prøver men ikke altid at få kommunikeret ud, hvorfor de studerende får de karakterer de gør, og hvordan de studerende skal kunne forbedre sig.²⁰ De studerende på institutionerne har lige nu ikke en stemme i eksamenskommissionerne og føler sig derfor også overhørt, når de giver eksamenskommissionerne feedback. Det er svært for de studerende at se, at denne feedback bliver brugt til noget (Inspectie van het Onderwijs, 2015).

Samtidig arbejder studenterorganisationen ISO på, at tilrettelæggelsen af prøver og eksaminer kan blive forbedret, ved at de studerende i langt større omfang får kontinuerlig feedback baseret på udnyttelse af de digitale teknologier (learning analytics), som allerede er i anvendelse på flere universiteter og de såkaldte community colleges i USA som middel til at sikre en bedre kobling mellem summativ og formativ bedømmelse.

7. Konklusioner

Det nederlandske eksaminationssystem er i høj grad decentralt med stort fokus på, at eksamenskommissionerne på de enkelte uddannelser har autonomi til at udvirke eksaminer og prøver, så det passer bedst til den enkelte uddannelse. Eksamenskommissionerne er ved lov uafhængige og har altid mindst ét medlem, der er eksternt til uddannelsen, men som typisk kommer fra samme institution.

Der er en tydelig tendens til, at kravene til professionalisering af prøver og eksaminer bliver skærpet dels på grund af pres fra de studerende, dels på grund af eksterne krav og på baggrund af, at data viser, at der er meget store forskelle i eksamenskommissionernes

²⁰ Interview med Martine Pol, Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap

praksis, selv om Undervisningsinspektoratet i en undersøgelse fra 2015 konkluderer, at der har fundet en professionalisering sted af eksamenskommissionerne i de senere år.

Samtidig oplever institutionerne, at nok er der en relativ høj grad af institutionel autonomi med hensyn til tilrettelæggelse af prøver og eksaminer. Omvendt har udviklingen i uddannelses- og institutionsakkreditering ført til en bureaukratisering med den risiko, at der er mere fokus på, hvorvidt eksamens- og prøvetilrettelæggelse og bedømmelseskriterier lever op til formalia, end hvordan uddannelserne og eksamensformer kan fremtidssikres i forhold til arbejdsmarkedskrav og aftagersystemets tillid til de videregående uddannelser.

Endelig er der fra studentside - men også på nogle af universiteterne - øget fokus på, hvorledes udviklingen i digitale teknologier - ikke mindst udnyttelse af de digitale teknologier (learning analytics) og kompetenceportfolioer kan medvirke til at skabe en bedre kobling mellem formativ og summativ bedømmelse (Shapiro, 2015).

I Nederlandene bruges hovedsageligt intern censur til eksaminerne, og der er kun krav om to eksaminatorer, når der enten aflægges en prøve til opnåelse af en grad, eller når der skal aflægges mundtlig prøve. Ellers er det som oftest en eksaminator, der vurderer de studerendes eksaminer. Eksamenskommissionen har tilsyn med, at eksaminatorerne vurderer de studerende på en valid, pålidelig og transparent måde. Eksamenskommissionens interne kvalitetstilsyn udmøntes i en offentlig rapport, der udkommer hvert år. Denne vurdering ligger også til grund for den eksterne kvalitetssikring, der i højere grad medtager eksaminer og prøver i deres akkrediteringsproces, hvor de ser på et stort udtræk af de stillede eksaminer, og hvordan eksaminatorerne har vurderet de studerende. Hvis akkrediteringsinstitutionen finder, at uddannelsen ikke lever op til kravene til eksaminer, kan uddannelsens akkreditering falde på dette alene. Derfor er der efterhånden meget fokus på eksaminationssystemet på uddannelserne og dermed også på eksamenskommissionerne.

8. Bibliografi

de Weert, E., & Boezerooy, P. (2007). *Higher education in the Netherlands: Country report*. Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS), Universiteit Twente.

Erasmus University Rotterdam. (2008). *Policy on Quality Assurance of Examinations and Assessments*. Rotterdam: Examination Board BSc&MSc Programmes, Rotterdam School of Management, Erasmus University.

Inspectie van het Onderwijs. (2015). *Verdere Versterking - Onderzoek naar het functioneren van examencommissies in het hoger onderwijs*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Inspectie van het Onderwijs. (2015). *Further Improvement: A Closer Look*. Inspectie van het Onderwijs.

Inspectie van het Onderwijs. (2015 a). *Further Improvement- a closer look- Conference proceedings*. Inspectie van het Onderwijs.

ISO- (Dutch National Student Association). (2014). *De Student centraal. Knelpuntnotitie over de rectorpositie van studenten*. ISO.

- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. (1992). *Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek*. Amsterdam: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.
- Ministry for Higher Education and Science. (2011). *Quality in diversity - Agenda for Higher education, Research and Science*. Ministry for higher Education and Science.
- Ministry of Education, Culture and Science. (2011). *Quality in diversity*. Ministry of Education, Culture and Science.
- Nuffic. (2011). *Higher education system in the Netherlands*. Hentet fra www.nuffic.nl
- Radulova, E. (2013). Internal or external drivers of quality improvements- and assessment of recent policy initiatives in ensuring quality in higher education examinations in the Netherlands. *7th ECPR Conference Bordeaux*.
- Shapiro, H. (2015). *Policy lessons from Working Group- Digital and Online learning- European Commission, DG Education*. Dg Education- internal working paper.
- University of Amsterdam. (2015). *MODEL RULES AND GUIDELINES FOR THE EXAMINATIONS BOARD*.
- Vossensteyn, H., & Westerheijden, D. F. (2013). *International Higher Education Monitor: A country report Nederland (internal working document)*. Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS), Universiteit Twente.

9. Annex 1: Liste over interviewpersoner

- Elissaveta Radulova, Chair of the Board of Examiners and Assistant Professor in the Department of Political Science, Maastricht University
- Don F. Westerheijden, Senior research associate, Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS), University of Twente
- Sietze Looijenga, Director, Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)
- Rudy Derdelinckx, Managing Director, The Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO)
- Henri Ponds, Policy Advisor, The Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO)
- Martine Pol, Further Improvement project manager, Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap
- Lex Jansen, Senior consultant, handicap+ studie Expertise Centre
- Susan Voogd, Docent, Vrije Universiteit Amsterdam

Robert Stapert, Senior adviseur, Hóbeon